

УДК 336.11:339.1

Абашина О.В.,

канд. екон. наук, доцент кафедри економіка праці та менеджмент

Кіровоградський національний технічний університет

Соціальна відповідальність і етика національного бізнесу

В умовах посилення євроінтеграційних процесів особливе значення відводиться соціальній відповідальності та етиці національного бізнесу. Відомо, що у світі встановилися дві протилежні точки зору щодо взаємодії бізнесу з суспільним середовищем. Відповідно традиційній точці зору, організація є соціально відповідальною, якщо вона максимально збільшує прибутки і не порушує законів і норм державного регулювання. Інша точка зору полягає в тому, що організація крім відповідальності за економічну діяльність несе відповідальність за вплив своєї ділової активності на працівників, споживачів та місцеві громади, в яких відбувається її діяльність, а також вносить певну складову у розв'язання соціальних проблем в цілому. Ці два підходи є об'єктом суперечок впродовж тривалого часу.

Завдяки цьому у суспільстві згодом з'явилася опозиція бізнесу. З одного боку, є члени суспільства, які розглядають організацію як економічну цілісність, яка зобов'язана турбуватись лише про ефективність використання своїх ресурсів. Така організація виробляє необхідну продукцію і забезпечує послуги, надає роботу для громадян і максимальні прибутки та винагороди для акціонерів. Вона, крім того, притримується законодавства, приймає участь у відкритій конкурентній боротьбі, не удається до шахрайства та обману. З іншого боку, є думка, згідно з якою організація являє собою більш широке поняття, ніж економічна цілісність. Згідно з даною точкою зору сучасна організація є складовою частиною навколишнього середовища, яке вміщує багато факторів, від яких залежить саме її існування – це місцеві громади, споживачі, постачальники, засоби інформації, групи соціального тиску, союзи або об'єднання, а також робітники та власники акцій. Це складне суспільне середовище може сильно впливати на досягнення організацією поставлених цілей, тому вона вимушена зрівноважувати чисто економічні цілі з економічними і соціальними інтересами цих складових навколишнього середовища. Згідно з даною точкою зору, організації відповідають перед суспільством, в якому функціонують, крім того, забезпечуючи ефективність, зайнятість, прибуток та непорушуючи закони. Це означає, що організації повинні спрямовувати частину своїх ресурсів і зусиль на соціальні потреби. Тобто, вони зобов'язані жертвувати на добро та удосконалення суспільства. Практика показує, що організації повинні відповідально діяти у наступних сферах: захист навколишнього середовища, охорона здоров'я, безпека, громадянські права, захист інтересів споживачів та ін.

Розглянуті дві точки зору завжди поєднуються з різницею юридичної і соціальної відповідальності. Юридична відповідальність передбачає слідування конкретним законам і нормам державного регулювання, які визначають, що організація може, а чого вона не повинна робити. Соціальна відповідальність, на відміну від юридичної, підрозуміває певний рівень добровільного відгуку організації на соціальні проблеми. Ця діяльність стосується того, що знаходиться поза визначених законами або регульовальними органами вимог або ж вище цих вимог.

Сперечання щодо ролі бізнесу в суспільстві породили багаточисельні аргументи за та проти соціальної відповідальності.

Соціальна відповідальність достатньо тісно зв'язана з етикою, оскільки стосується загальних переконань відносно добра та зла. Можливо сказати, що етика має справу з принципами, які визначають правильну та неправильну поведінку. Однак етика бізнесу стосується не лише соціально відповідальної поведінки. Вона зосереджується на широкому спектрі варіантів поведінки як управлінців, так і підлеглих. Тут враховуються як цілі, так і засоби їх досягнення. Неетичними можуть бути і цілі, і засоби. Окрім старших керівників, які часто демонструють неетичну корпоративну поведінку, будь-яка особа в організації може діяти неетично. Серед неетичних вчинків може не бути таких, що порушують закон, однак відповідні дії можуть бути визначені багатьма як неправильні. До неетичних дій людей з відвертим порушенням закону відносять фальшування документів, привласнення засобів, расову дискримінацію та сексуальні домагання у робочому середовищі. Дії з порушенням закону, які відносяться до забруднення навколишнього середовища, безпеки продукції, безпеки праці, також слід рахувати неетичними. До варіантів поведінки, які забороняються етичними нормативами, звичайно, відносять хабарі, вимагання, подарунки, виплату співучаснику частини незаконно отриманих грошей, конфлікт на підставі зіткнення інтересів, порушення законів у цілому, шахрайство, розкриття секретів компанії, використання інформації, отриманої в довірительній бесіді від членів “своїх” групи, незаконні виплати політичним організаціям, протиправну поведінку заради інтересів фірми.

Дослідженнями встановлено, що основний вплив на прийняття неетичних рішень службовцями виявляє поведінка їх керівників.

Соціальна відповідальність реалізується в кількох напрямках, які можуть бути характерними для різних країн і періодів їх розвитку. Для України характерними можуть бути напрями, виявлені при дослідженні, проведеному за сприяння ООН серед представників вітчизняного бізнесу шляхом опитування. Найбільш популярними виявилися наступні: впровадження соціальних програм поліпшення умов праці персоналу; розвиток персоналу; благодійна допомога; застосування в політиці компанії принципів етичного та відповідального ставлення до споживачів; участь у регіональних програмах розвитку; реалізація екологічних програм; політика дотримання прав акціонерів (інвесторів); відкрите подання інформації про діяльність компанії. Як видно, етиці відношень бізнес приділяє значну увагу. Четверте місце серед всіх напрямів соціальної відповідальності відведено принципам етичного та відповідального ставлення до споживачів. Це вказує на те, що вітчизняні бізнесмени вважають етику відношень важливим фактором впливу на результат роботи.

Таким чином, з розглянутого видно, що соціальна відповідальність і етика національного бізнесу повинні стати основою у формуванні ефективних моделей управління економікою країни. Дослідження показують, що представники національного бізнесу в основному правильно розуміють сутність і важливість цих підходів. Однак, аналізуючи процеси, які відбуваються в Україні, можливо прийти до висновку, що суспільство не дуже обізнано з цими важливими поняттями, тому окремі його навіть свідомі представники приймають рішення і формують свою поведінку поза їх сутністю. Змінити цей стан можливо лише комплексом здійснюваних заходів, включаючи розповсюдження таких знань, підвищення характеристик поведінки керівників і рядових працівників, удосконалення законодавства. Щодо організацій доцільним виявляється розробка етичних нормативів, створення органів з етики, проведення соціальних ревізій, навчання етичній поведінці.